

דגשים לקראת יום השואה והגבורה

אין צורך להרחיב בחשיבות הסיפור על השואה וקיום טקסי יום השואה והגבורה בבתי ספר היסודי אולם עלינו לשים לב שהלימוד והטקסים יהיו מותאמים לגיל זה. עלינו להכין את הילדים ולמצא את הסיפורים המתאימים לכל גיל ודרכם לספר את השואה.

לא מתאים לספר לילדים צעירים סיפורי זוועה מפורטים אך כן לספר באופן כללי את המציאות הנוראה ותוך כדי כך להדגיש¹:

1. המציאות הנוראית של השואה
2. את הגבורה האדירה שהתגלתה שם - בקיום מצוות תוך מסירות נפש
3. את הגבורה האדירה שהתגלתה שם - במסירות של הצלה ומאבק כדוגמת מרד גטו ורשא.
4. את התקווה וההמשכיות של עם ישראל, למרות הכאב.

בכל סיפור על קושי חשוב לא להשאיר את הילד עם הקושי אלא לסיים עם הפנים לעתיד. את הטקס לסיים לא בשאלה פתוחה שמשאירה את הכאב אלא במילים של חיזוק ותקווה. בהחלט אפשר גם להניף בטקס בבית ספר יסודי את דגל מדינת ישראל ולדבר על ההמשכיות והניצחון של עם ישראל כפי שאפרט בהמשך. לשם דוגמה לאחר קטע שהקריאו בבית ספרי על 'בגטו אין פרחים' ביקשתי להוסיף ולחתום את הטקס במילים מחזקות:

בגטו אין פרחים / מתוך הילדים מרחוב מאפו מאת שרה נשמית

- חנה'לה נטפלת לאמא בשאלותיה:
- אימא'לה, מחר שבת?
 - כן, בתי.
 - אימא'לה, נלך אל החורשה לטייל?
 - לא נלך, בתי, אנו חיים בגטו. מהגטו אסור לצאת.
 - אימא'לה, הזוכרת את את שולה?
 - כן.
 - למה אינה באה אלינו?
 - שולה איננה בגטו.
 - נכתוב לה שתבוא.
 - מהגטו אי-אפשר לכתוב, ואי-אפשר לבוא לגטו.
 - אימא'לה, מתי אלך לגן?
 - אין בגטו גן, בתי.
 - ומתי תביאי שוב פרחים לשבת? כמו פעם, כשגרנו ברחוב מאפו?
 - חנה'לה, בגטו אין פרחים.
 - אז מה יש בגטו? פורצת חנה'לה בבכי. אני לא רוצה להיות בגטו. לא רוצה. אני רוצה שיהיו לי פרחים. לפחות פרח אחד. קטן. נלך מפה, אמא, נלך.

¹ על פי שיחה שלי עם הרב גדי שר שלום מת"ת מורשה

קטע לסיום שהוספנו:

בגטו לא היו פרחים אולם היו הרבה מעשים טובים של ילדים גיבורים שעזרו לאחרים. של אנשים שעזרו זה לזה. גם כאשר לקחו מהיהודים את כל מה שהיה להם לא יכולים לקחת מאיתנו את האמונה ולא את המעשים טובים שלנו. עברו שנים ועם ישראל כיום חי בארץ ישראל. עם ישראל המשיך ועשה מעשים טובים רבים, הניצולים של השואה המשיכו והולידו דורות רבים. עם ישראל חי מקווה ומאמין. לשירת התקווה ואני מאמין, הקהל מתבקש לעמוד.

הצעות נוספות

ריקוד על קברו של היטלר

אני מצרף קטע חזק שניתן לספר את התוכן שבו גם לילדים צעירים (לא להקריא). זהו קטע ששלח ר' אברהם ליפשיץ, ראש החמ"ד, במייל ששלח למורים (תשע"ד):

...קשה ואולי לא נכון, לכאורה, לקרוא ליום הזיכרון לשואה ולגבורה - יום התשובה.. ייתכן שהדברים הבאים שכתב עזריאל קרליבך ("ספר החורבן" עמ' 74) יסייעו לנו ליצור קשר בין עשרת ימי התשובה..

הוא מציין אירוע שהוא זוכר מהתקופה שקדמה למלחמה. מדובר באסיפה המונית בוורשה, בתחילת שלטונו של היטלר, כשהתעוררה מחשבה אצל יהודי פולין להטיל חרם על סחורות הבאות מגרמניה. הוא מתאר אולם מלא קפוטות, שטריימלים, כשלצידם כל מיני קרחות של אנשים מומחים שהסבירו שלציבור קטן אין כול סיכוי להטיל חרם על גרמניה: "מה כבר אתם חושבים שאתם מסוגלים לעשות". תחילה דיברו המומחים ובאולם השתרר דיכאון.

נצטט בלשונו: "ואז, כאשר ירד אחרון המומחים מן הבמה, עלה יהודי אחד, יהודי פשוט מכל ימות השנה, סוחר מאיזו עיירה קטנטונת - שכחתי את שמו, ורק את פרצופו אזכור עד יומי האחרון. הוא קם ואמר:

יהודים! מספרים לנו כאן, מה אדיר כוחו של היטלר, מה רב שלטונו, מה עצום צבאו. נכון, נכון מאוד. ומספרים לנו כאן, כי לנו אין מדינה משלנו, אין אף חיל, אף רובה, אף כדור, אין כלום. וגם זה נכון, נכון מאוד. ובכל זאת, יהודים, אנו חזקים ממנו. אנו קשישים ממנו. הוא ירדפנו עד צוואר, רבים- רבים חללים יפיל, אבל אנחנו ננצח אותו. איני יודע כיצד ואיני יודע מתי ואיני יודע אם במו עיני עוד אראה זאת. אבל יודע אני- הוא ירד מעל הבמה וזכרו יימחה. כבר ראינו שכמותו, מהמן ועד טורקויאמאדה. ופגרי כולם מונחים לפנינו באשפה. היטלר, קאנצלר הרייך הגרמני, עוד אנחנו, יהודים בזויים ומושפלים ואובדי-אונים, עוד אנחנו נרקוד על קברך. נרקוד, יהודים, ככה...

והסוחר האלמוני מן העיירה היהודית האלמונית התחיל למחוא כפיו ולהתנועע כמי שמלווה ריקוד חסידי. וכל הקהל הצפוף הרב כאילו נדבק, ועיניים התדלקו, וכפיים

השתלבו ורגליים התנשאו, וקהל של אלפי יהודים התחיל לרקוד, בדמיונו, על קברו של היטלר... בביטחון גמור. בדיוק לפני שתים-עשרה שנים במאי 1933.

אותו יהודי, אותם היהודים, אינם חיים עוד. הם הובלו אל המוקד. אבל מובטחני, שגם בדרכם לכבשני – האש, גם בטלטוליהם בקרונות המוות, גם ברגעיהם האחרונים- נמשך אותו הריקוד הדמיוני על קברו של היטלר. הם לא ידעו כיצד ולא ידעו מתי, אבל זאת ידעו: עוד ירקדו יהודים על מאורתו של זה. וידע כל יהודי מאלה שנותרו בחיים, בכל רחבי העולם. בימים השחורים ביותר, כאשר נראה היה, כי הכל אבוד, כאשר העידו על כך כל הידיעות והעובדות והמצבאים והנאמנים-שכן בקרקעית נשמתו של כל יהודי הבטחון הסתמי הזה: היה לא תהיה, ההוא לא ינצח, וגם אם כל הסימנים מוכיחים על כך, אי אפשר: הרע אינו יכול לנצח. כן, הוא יכול לפגוע בנו עד מוות, אין מגן בעדו. הוא יכול לשרוף את נשינו ואת ילדינו ואת ספרינו יחד. ידענו גם ידענו, מאה פעמים ואחת. אבל לנצח לא יוכל. בסתר לבו מאמין כל יהודי, איש איש לפי דרכו, כי רק הצדק יוכל לנצח לאורך ימים. ואף כי אין עם בעולם, שכל תולדותיו הן הוכחה גדולה אחת לכשלון הצדק, אעפ"כ (ואולי דווקא משום) אין לך אומה בעולם, שכל בניה מאמינים באמונת אומן כה עקשנית בנצחונו הסופי של הטוב על הרע בעולם.

יודע ועד כל אחד מאתנו: את היהודים אפשר להדביר, לדכא, להשמיד. זה קל. אבל את העקרונות שהביאה היהדות לעולם, את נבואת נביאי הצדק וחזון חוזי המשפט, אי אפשר להדביר, להשמיד...

אותו יהודי פולני פשוט נסתם פיו ואיננו עוד, אבל דומה, שאילו היה יכול לדובב שפתיו, היה אומר: אף על פי כן, יהודים, תרקדו. אף כי אנוכי ומיליונים אחרים כמותי אינם עמכם, אתם שנותרתם, תרקדו ואפילו היה, חס ושלום, נשאר בעולם כולו רק יהודי אחד ויחיד, היה הוא חייב לעלות לברלין, לחטט בין חורבותיה, למצוא את קברו של היטלר ולרקוד עליו. לא ריקוד של שמחה. אלא-של סמל. מחול-הניצחון של רוח-ישראל.. תרקדו, יהודים עד אשר ירעדו עצמות פגרו בקברו וידעו, כי ריקוד יהודי הוא ריקודו של עולם". (עד כאן הציטוט של עזריאל קרליבך)

אותו סוחר מהעיר הקטנטונת לא שיער בחולמו הרחוק ביותר, שלא יהודי אחד ירקוד אחרי השואה הנוראה על קברו של היטלר, אלא ה' זיכה אותנו בהקמת מדינת ישראל. אומה שלימה במדינה ריבונית, נושאת את שם ישראל, עם צבא הגנה לישראל, מוסדות של תורה בכול אתר ואתר, השכלה, כלכלה מתפתחת, והתיישבות רחבה בכול חלקי ארץ ישראל. זהו מחול הניצחון של רוח ישראל...

אני מאמין

ניתן ללמד את המנגינה של ר' עזריאל דוד פסטג (חסיד מודז'ין שנרצח בשואה) לשיר אני מאמין ולספר לילדים את הסיפור שמאחורי השיר. מצ"ב:

שמי אירופה התקדרו בעננים שחורים, ענני הכיבוש הנאצי. ר' עזריאל-דוד פסטג, היה על הרכבת לטרבלינקה. קולו הערב של ר' עזריאל-דוד פסטג היה שם דבר בוורשה כולה. רבים נהרו אל בית הכנסת שבו נהגו ר' עזריאל-דוד ואחיו, אף הם משוררים בחסד, להתפלל בימים

הנוראים. ר' עזריאל-דוד היה עובר לפני התיבה והם ליוו אותו כמקהלה. הוא ניחן בקול רם, צלול ומרגש, שסחף את כל שומעיו.

חייו החומריים היו צנועים למדי. את עיקר סיפוקו ואושרו שאב ממוקד אחר - מעולם הנגינה. ניגוניו המרגשים עשו את דרכם היישר לאוטווצק, אל בית מדרשו של רבו, רבי שאול ידידיה אלעזר ממודז'ץ, אמן ניגון בזכות עצמו, שחיבב מאוד את ניגוניו. החסידים בסביבתו של הרבי כבר ידעו כי יום שבו הגיע לחצר ניגון חדש של ר' עזריאל-דוד, הוא יום חג לרבי.

כעת נדחס ר' עזריאל-דוד, עם אלפים מאחיו היהודים, באחת מרכבות המוות, בדרך מוורשה אל מחנה ההשמדה טרבלינקה. האוויר בקרון הבקר העמוס היה מחניק. אנשים, נשים וטף, ששיועו למעט אוויר ומים, נדחסו באכזריות על ידי החיות הנאציות. קודם לכן הופרדו זוגות זה מזה, ילדים נקרעו מידי אימותיהם וזקנים כושלים נורו למוות לעיני יקיריהם. הרכבת יצאה לדרכה. ר' עזריאל-דוד היה מכונס בתוך עצמו. שקשוק הגלגלים המונוטוני, עם מעט האוויר שחדר פנימה מבעד לחלון הקטן, השקטו במקצת את האווירה. האנשים עמדו דבוקים זה לזה, נאנחים ונאנקים בשקט.

מול עיניו של ר' עזריאל-דוד קמו לפתע מילות העיקר הי"ב: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא." הוא עצם את עיניו והתעמק במילים ובתוכן. דווקא עכשיו, אמר בלבו, כשהכול נראה אבוד, נבחנת אמונתו של יהודי.

ופתאום החלו שפתיו לפזם נעימה שקטה וחרישית. הנעימה השתפכה לה, ואט אט חברה אל המילים עד שהתאחדה עמן. דבקותו של ר' עזריאל-דוד גברה והלכה מרגע לרגע. עיניו עצומות וגופו דחוס, אבל רוחו מתנתקת מנסיבות הזמן והמקום ונוסקת אל על.

הוא לא חש כלל בשקט המוחלט שהשתרר בקרון ובמאות האוזניים הכרויות בתדהמה למשמע הצלילים המופלאים, שכאילו נלקחו מעולם אחר לגמרי. הוא גם לא שמע את הקולות המצטרפים בהמשך לשירתו, בתחילה בשקט, ומרגע לרגע בקול גובר והולך.

הנעימה המרגשת, עם המילים הקדושות, חברו לאמונה הטהורה שבלבבות ופרצו מתוכם בשירה גדולה ואדירה. קרון שלם, דחוס באנשים מושפלים, מורעבים ומדוכאים, העושים דרכם לטרבלינקה, שר בעוז: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה..."

שעה ארוכה נמשכה השירה המופלאה הזאת.

לפתע, כמתעורר מחלום רחוק, פקח ר' עזריאל-דוד את עיניו והביט נכחו. עיניו היו אדומות מבכי ולחיי רטובות מדמעות. הוא היה נסער מאוד. "אחים יקרים!", פנה אל הסובבים אותו, "הניגון הזה הוא ניגונה של הנשמה היהודית. זהו ניגון האמונה הטהורה, שגם אלפי שנות גלות ורדיפות לאיכלו לה." קולו נחנק לרגע. "רוצה אני להציע לכל מאן דבעי עסקה בלתי שגריתית: מי שיקפוץ מהרכבת, יציל את עצמו ויצליח להביא את הניגון הזה אל מורי ורבי האדמו"ר ממודז'ץ, מעניק אני לו מחצית מחלקי בעולם הבא..."

ר' עזריאל-דוד התרומם על קצות בהונותיו וסקר את ראשי האנשים. כעבור רגע הורמו שתי ידיים. אלה היו שני בחורים צעירים שכוחם עוד עמד להם. "מקבל עליי", אמר האחד. "מוכן לעסקה", החרה-החזיק האחר. כעבור שעה קלה הצליחו השניים בעזרתם של האחרים, לפרק את הקרשים שסגרו על החלון הקטן שבמרומי הקרון. הם נפרדו מאחיהם וקפצו בזה אחר זה מתוך הרכבת השועטת.

כעבור זמן התייצב על סף דלתו של הרבי ממודזיץ בארצות הברית אחד מהשניים. התברר, כי חברו התרסק אל מותו בקפיצה מהרכבת, ואולם הוא ניצל והצליח להימלט מהתופת. הוא נכנס אל חדרו של הרבי, גולל באוזניו את הסיפור המלא ושר לפניו את ניגונו של ר' עזריאל-דוד, חסידו. כל אותה שעה ישב מולו הרבי ומירר בבכי.

הרבי ממודזיץ הוא שהפיץ את ניגונו של ר' עזריאל-דוד פסטג בכל העולם כולו. "עם הניגון הזה צעדו יהודים אל משרפות הגזים", אמר, "ועם הניגון הזה יצעדו יהודים לקבל את פני משיח צדקנו".

אפשר להעזר בקישור המספר ומשמיע את הניגון אולם התמונות לענ"ד קשות לילדים):
<https://www.youtube.com/watch?v=6Flqjn9S7GE>

סיפורי גבורה יהודית

על חסד בשואה ניתן לראות את הסרטון הבא: https://www.youtube.com/watch?v=slZ_gze49iw

מצ"ב כמה סיפורי גבורה מתוך טקס בסימן גבורה יהודית ששלח אחי בשנה שעברה. (ישנם עוד קטעים רבים בספר אני מאמין (כמובן צריך לשקול מה מתאים לילדים

נעמי וינקלר מספרת: בחורף תש"ה בליל שבת חשוך ומעורפל, הלכנו חמישה חמישה בשורות, כנהוג לעבודת לילה של שתיים עשרה שעות. מרות נפש הלכנו במלבושנו הקרועים, דרך קילומטרים רבים של רפש וטיט, לבית חרושת של נשק. פתאום פתחה שכנתי ואמרה: עכשיו הדלקתי נרות שבת. הקשבתי בתמהון לדבריה.

"היבטתי על שתי נורות חשמל ובירכתי עליהן" הוסיפה.

(אני מאמין עמ' 126)

הרב סיני אדלר מספר:

הצלחנו להשיג נר אחד, אשר היה בשבילנו דבר רב משמעות. בלילה הראשון של חנוכה התאספנו בקומה העליונה של אחד הדרגשים והדלקנו בצוותא את הנר היקר לנו עד מאד. הנר הדולק הזה הדליק גם בלבנו תקוות חדשות לעתיד טוב, וחיזקה את בטחוננו ב"מעוז צור ישועתי"

(אני מאמין עמ' 209)

ליל הסדר באושוויץ:

מפינה נדחת של הצריף נשמע קול רועד שפתח במילים "הא לחמא עניא", בניגון של "איכה". בהגיעו למילים "לשנה הבאה בני חורין" ולברכת שהחיינו, פרצו רבים בבכי ונחלי דמעות ניגרו מן העיניים המיואשות. בהגיעו לברכה על אחת מארבע כוסות,

הוסיף למלים של "הנני מוכן" את הבטחתו: רבונו של עולם, מבטיח אני לך, שברכת
"בורא פרי הגפן" אברך בעוד שנה (אני מאמין עמ' 224)

דברים שאמר הרב ישראל שפירא הי"ד, האדמו"ר מגראדזיסק:

שמעו אחי ואחיותי, עם ה'. לא עלינו להרהר אחר מעשיו של הקב"ה ואם נגזר בזמן
הזה אנחנו נהיה הקרבנות של חבלי משיח בדרגה זאת של הגאולה ולעלות על המוקד,
אשרינו שזכינו לכך. ומה שחז"ל אמרו "ייתא ולא אחמינייה", היינו טרם שמגיעים לכך,
אבל אנחנו שהגענו לדרגה זו, צריכים אנו לשמוח כי זכינו שאפרנו כאפר פרה אדומה,
יטהר את עם ישראל כולו. אנו חייבים לראות את עצמנו מאושרים, שנפל בחלקנו לסלול
את הדרך לפני הגואל ההולך ובא, ולקבל באהבה את עקידתנו על קידוש שמו יתברך.
הנני מצוה עליכם שלא תהססו ולא תבכו בלכתכם לכבשן. אדרבה, היו בשמחה, ובניגון
"אני מאמין" וכרבי עקיבא בשעתו תסתלקו בשמע ישראל, באחד.

(אני מאמין עמ' 45)

על הרב משה חיים לאו הי"ד מסופר:

הרב דרש את מאמרו של רבי עקיבא "כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו".
הוא תבע מהם ללכת לקראת הקץ כיהודים ההולכים לקדש את השם, כי כל יהודי
הנהרג באשר הוא יהודי קדוש הנהו. "מוטב מוות שיש בו חיים מחיי השעה הזו שהמוות
מרחף עליהם".

הוא החל לומר את הוידוי בקול רם, כשהעדה חוזרת אחריו פסוק פסוק והולכת
בעקבותיו לדרכה האחרונה.

(אני מאמין עמ' 42)

על רבי שם קלינגברג הי"ד, האדמו"ר מזאלושיץ מסופר:

בכ"ח בניסן תש"ג, רצחוהו הנאצים במיתת יריה לעיני כל עדת מרעיתו, במעמד עלאי
של קידוש השם. יהודים בכו וזעקתם קרעה שחקים. הרגיעם ונתחנן לפניהם כי יקבלו
דין שמים באהבה. לבסוף התנער ונשא עינו השמימה וקרא קריאה בוקעת שחקים:
הריני כפרתם של ישראל! ביקש לומר וידוי, וכשגמר כיסה פניו בטלית קטן וצעק: שמע
ישראל ד' אלוקינו ד' אחד

(אני מאמין עמ' 40)

רבי ירוחם הנייטשטיי הי"ד:

דרכנו בחיים היא עכשיו האחרונה. כולנו מובלים להשמדה וכליון, האבות והאמהות עם
ילדיהם יחד, לא תשאר נפש. וכשם שהשתיקה שלנו היא לא טבעית, כן סתימת הגולל
על אפרנו – אנה טבעית, והכל ישכח. לכן נאמר בעצמנו את הקדיש שבזמנים כתיקונם

דגשים ליום השואה לכיתות היסודי
עמירם אלבה elbaamiram@gmail.com תשע"ו

בס"ד

היו אומרים אחרינו הבנים והקרובים. נצדיק עלינו את הדין ונקדש שמו של הקב"ה
שמעשיו בודאי מוצדקים וקדושים

(אני מאמין עמ' 38)

יש כמובן עוד מאות קטעים טובים. במידה ויש לכם קטע / סיפור שלדעתכם מותאם לילדים / מחזק את
הילדים – אשמח שתשלחו אלי (המייל רשום בראש הדף). עמירם